

Nr 201.

Av herr **Lindhagen**, om upphävande av bestämmelsen om upp-
resning vid voteringar inom riksdagens kamrar.

Vid 1936 års riksdag väcktes av undertecknad Lindhagen följande motion:
»Omröstningssättet inom större parlamentariska församlingar har i allmän-
het ansetts vara av betydelse företrädesvis ur *tidsbesparingens* synpunkt.
Det är dock av vikt även för att få en klar bild av *styrkeförhållandena* och
bevara denna bild till protokollet. Därtill ansluter sig slutligen *en tredje*
angelägenhet, nämligen att möjliggöra för medlemmar, som intresseras av en
fråga, att kunna få detta styrkeförhållande uttrönt och bevarat utan att tvingas
avstå därifrån av fruktan för det likgiltiga och med saken mindre bekanta
flertalets förmodade eller sorlande förtrytelse över att man upptar deras
dyrbara tid, såsom det plägar sägas, 'onödigtvis'.

I svenska riksdagen har nu för att tillgodose dessa synpunkter från och med
1935 införts elektrisk votering. Jag ställde mig först tämligen obenägen mot
experimentet. Därigenom kunde, trodde jag, omröstningen mekaniseras för
mycket med de individuella meningarnas undertryckande. Erfarenheten har
emellertid övertygat mig om, att resultatet av den nya anordningen är särdeles
framstående. Den skänker till och med en viss poetisk fläkt över en förrätt-
ning, som förut varit prosan själv utom i de sparsamma stora ögonblicken.

Först avslöjas en stjärnrymd, där var och en har sin blinkande stjärna,
som vinkar ned till oss på vår ödsliga stig. Var och en vet var hans plats är
på detta firmament, och man kan redan då i någon mån få en föreställning
om, hur det personligen röstats i omgivningarna. I stadsfullmäktige, där med-
lemmarna äro placerade partivis, skulle den personliga röstningen i detta
skede bli mer överskådlig än i riksdagen.

Efter ett ögonblick, sedan röstningen avslutats, flammar på två tavlor
med eldskrift omröstningsresultatet under de fyra rubrikerna ja, nej, avstår,
frånvarande. Allt detta uppdragas i ett slag.

Rubriken 'avstår' är en nyhet. Det är en fristad för dem, som ej vilja del-
taga i omröstningen, därför att de ej kunnat skaffa sig en bestämd mening och
ej kunnat nöja sig med en partiomröstning eller ansett sig jäviga med mera
dylikt. Vidare är det upplysande att stå öga mot öga med antalet frånvaran-
de, vilket ock är av vikt för mätandet av styrkeförhållandet i de närvarandes
omröstning. Alla dessa siffror böra protokollföras, ehuru de frånvarandes
antal ännu icke antecknas i riksdagsprotokollen, vari enligt min mening bör
ske en förändring.

På samma gång fotograferas på något sinnrikt sätt namnen på de olika le-
Bihang till riksdagens protokoll 1937. 3 saml. Nr 201.

damöterna, som röstat på det ena eller andra av de tre sätten, frånsett den föreställning därom, som man kan få av stjärnkartan. Denna namnförteckning finnes till påseende och bevaras i riksdagens kansli. Hela omröstningen tar omkring två minuter.

I riksdagen har oöverlagt, synes mig, bibehållits den gamla ordningen att börja med *uppresning*. Detta är, enligt ganska allmän mening i riksdagen, en onödig dubblering av proceduren. Den skapar ock ett obehörigt tryck på dem, som önska en exakt mätning av styrkeförhållandena. Avgörande genom uppresning är som sagt bibehållet som det vanligaste. Därigenom komma de två nya rubrikerna icke till sin rätt. Och ingen vet heller antalet, som röstar ja eller nej. Talmannens uppfattning blir avgörande, och sedan kallas det till protokollet, att den uppfattningen anses varit med övervägande ja besvarad. Man vet icke, om skillnaden mellan majoritet och minoritet är allenast en röst eller om minoriteten bestod av bara en röst.

Denna irrationella metod bör borttagas. Nu sättes den elektriska omröstningen i gång endast om någon ledamot, vilket visserligen ofta inträffar, begär »räkning». När förberedelse med uppresning borttages, så kommer vid varje begäran om votering den elektriska apperten att sättas i gång med sina snabba och effektiva resultat.

Med den nu ifrågasatta omröstningsmetoden får man göra klart för sig, att personer av olika partihörighet, som 'kvittat' mot varandra, böra förstå, att de båda skola betrakta sig som 'frånvarande'. I riksdagen har denna insikt ej varit allmän ännu. Den, som är borta vid voteringen, blir automatiskt frånvarande. När den andra kvittaren däremot är närvarande, så röstar han ibland 'avstår'. Därigenom blir den senare konstitutiva omröstningskategorien ej blott missledande i resultat utan förvandlad till en skräphög.

Till första kammarens protokoll antecknas nu, såsom jag funnit, endast siffrorna för omröstningskategorierna 'ja', 'nej' och 'avstår'. Däremot uteslutes som sagt kategorien 'frånvarande', vilken dock i proceduren anses numera så viktig, att den på tavlan upptagits såsom en faktor för belysning av omröstningen och styrkeförhållandena. Denna uträkning i protokollen av en beaktansvärd del av det tillkännagivna omröstningsresultatet bör icke få förekomma.

Visserligen kan man räkna ut antalet frånvarande med kännedom av de övriga siffrorna samt antalet röstberättigade i kammaren med frånräknande av talmännen, som ej få rösta. Men detta är mödosamt och kommer därför i regel ej att äga rum vid efterforskningar i protokollen. Man vilseledes då fortfarande om styrkeförhållandet inom kammaren, vilket försvagas, i samma mån antalet frånvarande är stort. Om siffran på frånvarande också behöriigen utsättes, kan detta också tjäna till upprättandet av statistik över frånvarande ledamöter.

På grund av vad sålunda anförts hemställes, att riksdagen må besluta,

1) att i de reglementariska föreskrifterna för riksdagen uteslutes bestämmelsen, att omröstning skall börjas med uppstigning, och sålunda varje votering sker med tillitande endast av den elektriska apperten;

2) att alla fyra siffrorna i omröstningstavlans tillkännagivande och således även de frånvarandes antal skola protokollföras.»

*

Vid behandlingen i kammaren av motionen, som avstyrkts av konstitutionsutskottets majoritet, yttrade motionären bl. a. följande:

»Förr, när det förekom hemlig omröstning, kommo alltid omröstningssiffrorna till protokollet. Det hade också betydelse för eftervärlden för att kunna sluta sig till, i vad mån olika åsikter i riksdagen omfattats med intresse eller bekämpats. På så sätt blev omröstningen även i viss mån friare. Man kan säga, att den offentliga omröstningen, som ju borde vara att föredraga, även enligt min mening, dock medförde en viss tvångsvotering. De olika partiernas uppsyningsmän kunde nu hålla reda på att man inte röstade alltför ofta emot 'partiet', representerat i detta fall av vederbörande partiets representanter i utskottet. Det bekanta utskottsväldet alltså.

Jag har en erfarenhet av detta, särskilt i utrikespolitiska frågor, ty i sådana frågor exempelvis den vi hade uppe härordagen om nationaliteternas självbestämmanderätt där fick jag bara en röst med mig. Under den hemliga omröstningen fick man i slika ärenden nästan alltid en 20 till 30 röster med sig. Sedan det blev öppen omröstning, försvann hela detta medhåll och detta till och med i en fråga som den nyssnämnda, ehuru riksdagen i det närmaste enhälligt år 1921 hos Kungl. Maj:t begärt att denna grundsats skulle föras ut i världen. Då gick det för sig, men nu, år 1936, står motionären ensam, utan att utskottet ens anför något skäl för avslag. Det säger bara, att man inte bör komma med sådana där 'idémotioner' utan att det skall vara 'praktisk politik'. Det var praktisk politik 1920 och 1921 i de skandinaviska parlamentariska kretsarna, men år 1936 anses samma sak, ehuru världen ju nu är i brand just på grund av antydda missförhållanden, icke längre som praktisk politik.

Detta visar uppenbart, att parlamentarismen ändrat karaktär på något sätt säkerligen icke till det bättre.

Nu är det emellertid så, att vi år 1925 fingo öppen omröstning, och den har, som sagt, både en ljus sida och en skuggsida i sin tillämpning. Man säger, att en man bör stå för sitt ord, men det leder också till tvångsanslutning, där en man inte får rösta som han tycker utan rent av tvingas att rösta mot bättre vetande. Vid val har författningen just av den anledningen bibehållit slutna omröstning.

Med den öppna omröstningen infördes även ett nytt institut, eller avgörande genom uppresning utan räkning av rösterna eller av dem som 'avstått' från att rösta genom att sitta vid båda resningarna. Det är ett system, som passar ganska bra för föreningsväsendet, men för en riksförsamling, som skall besluta i landets högviktiga frågor och står redovisningsskyldig inför framtiden, innefattar den konturlösa uppresningen det lumpnaste och mest missvisande sätt att votera som kan införas. Jag undrar om man får veta någonting i protokollet om det exakta styrkeförhållandet, och det resultat, som skall framgå av omröstningen, förflyktigas nästan omedelbart för tid och evighet; om en ledamot får nära majoritet för sitt förslag och det bara skiljer på en röst, står det att hans förslag förkastats »med övervägande majoritet». Har han bara fått en enda röst, står det också, att hans förslag har förkastats »med övervägande majoritet». Det är ju en ren lumphög i protokollet, som på detta sätt infördes, och den är kammaren inte, såsom mången tagit för givet, beredd att avskaffa nu.

Man kan ju inte heller i framtiden bedöma olika ideriktningars och 'praktiska' riktningarnas styrkeförhållanden i riksdagen. Utskottet säger att upprensingsförfarandet är förenat med stora fördelar. Ja, det är att det går på lösa boliner, att det bara är skräp och att det därför också är bekvämt. Men det går precis lika fort och dessutom anständigt till med den elektriska omröstningen. Genom den får man till protokollet alla ja, alla nej och alla som avstå och alla som äro frånvarande. Då kan eftervärlden draga sina slutsatser. Vi ha också själva intresse av att se dessa siffror. Det lyser ju upp i kamrarna, när det flamlar till på dessa vöteringsstavlor, och vi tycka alla, att det är kolossalt intressant att få se alla fyra siffrorna på tavlan, och äro glada över att de även komma till protokollet i stället för en uppstigningsomröstning såsom regel.

Visserligen kan en ledamot begära vötering i alla fall för att få de fyra siffrorna klargjorda till protokollet på lika kort tid som förut. Men då inställer sig det moraliska trycket, mumlet från majoriteten eller ointresserade att icke begära vötering för att inte 'upptaga kammarens dyrbara tid', som verkar avhållande. Jag försökte modigt i fjol en sådan vötering, där jag vid upprensning var ensam i den uppfattningen, att man inte bara skall syssla med militärordningar utan också samtidigt lägga sig vinn om det, som kan befria oss från dem. Jag begärde i alla fall en elektrisk omröstning. Ingen mindre än ett statsråd rusade upp till mig och gav mig en skarp uppsträckning för att jag vågade begära det. Men det framkallade i alla fall, att det nu står i protokollet, inte att det var övövägande majoritet för, utan att det bara var en röst för, och det är ganska intressant för eftervärlden att veta. Dessutom fick man fram sju tveksamma. En bondeförbundare, fem socialdemokrater och en kommunist röstade nämligen 'avstår'. Jag har hört många även tekniska auktoriteter på området säga: Det är ju ett spektakel, att man inte kan få begära omröstning här i riksdagen och verkligen draga nytta på ett förnuftigt sätt av den nya inrättningen, som går lika fort men är oändligt mycket effektivare, ärligare och mera upplysande än den slumpvisa upprensningen! Men konstitutionsutskottet vakar över traditionen även om den är dålig och det talar om att förfarandet anknyter till äldre ordning och att det är så lättvindigt, ehuru den elektriska omröstningen också är lika snabb, men dessutom exakt och förnuftig.

Till utskottets utlåtande är fogad en reservation av utskottets ordförande och herr Källman. De säga — min ståndpunkt — att konsekvensen av införandet av den elektriska vöteringsapparaten är, att upprensingsförfarandet avskaffas.»

Motionären förordade under debatten nedannämnda av utskottets ordförande och kammarens sekreterare granskade och godkända förslag till ändrad lydelse i 11 § av reglementariska föreskrifter för riksdagen.

*

Av det ovan sagda bör, såvitt jag förstår, framgå, att utskottet under skenet av *en öppen omröstning* låter omröstningsförfarandet sjunka ned från en tidigare dock till resultatet upplysande omröstning i fråga om ja- och nej-röster med uteslutande dock av talen för avstående och frånvarande. I stället förordas såsom den stora regeln en *lumpomröstning* genom ett upprensingsförfarande utan att lämna något eftermäle varken för samtid eller eftervärld om styrkeförhållandena inom riksdagen i ärendet.

Omröstning genom uppresning infördes på konstitutionsförskottets förslag för att *många voro osäkra* om den elektriska omröstningens utfall. Och för att då få den igenom i alla fall som ett försök, lockades de tveksamma med ett uppresningsförfarande.

Nu har försöket ägt rum och lyckats. För första gången i riksdagens historia får man vid omröstning fram alla de fyra tal, som belyser fullständigt omröstningens verkliga utgång. De ha alla upptagits å anslagstavlan såsom fundamentala. Genom fotografering, tillgänglig på kanslierna, återgives även hur var och en röstat. Sålunda ett verkligt *demokratiskt omröstningsförfarande*. Det är därför riktigt, som Reuterskiöld och Källman anförde 1936 i utskottet, att »ett bifall till motionen var en ofrånkomlig konsekvens för apparatens bibehållande».

Det förhåller sig emellertid så, att, såsom jag anförde under förra årets debatt, den kombinerade ordningen utnyttjas av majoritetsfolket även till *ett moraliskt tvång på minoriteterna att avstå från påkallandet av en renhårig omröstning*. En minoritetsman får sålunda först begära omröstning, som sker med uppresning, och sedan återigen begära omröstning för att få i gång det vederhäftiga omröstningssättet med dess belysande resultat. Båda ta ungefär samma korta tid. Men just genom denna onödiga dubbling fördröjes även omröstningen, när räkning begäres, vilket ju dock är meningen att kunna få äga rum.

Detta blir i dubbel måtto påfrestande för majoritetens diktatur och detta genom dess egen konservatism. Utöver det exempel, som av mig anfördes förra året från en omröstning 1935, kan antecknas en episod även från 1936. Det gällde väglagstiftningen, i vilken av mig till sist begärdes två elektriska omröstningar, den ena mot obegränsad körhastighet, som avslagits i andra kammaren, och den andra i fråga om min motion för gång- och velocipedbanor på landsvägarna. I en nästföljande punkt fruktade en majoritetsman, att jag även där skulle fresta en elektrisk omröstning. Han begärde ordet och sade: »*Jag har ingenting i sak att yttra, men vill säga, att jag tycker det är oförsvarligt att, på sätt som här sker i kväll, fresta kammarens och herr talmannens tålmod genom att begära omröstning, då den öppna (!) voteringen givit så tydliga utslag som den givit vid flera tillfällen i kväll.*»

Om det stannat vid avgörande med uppresning hade i de båda ärendena till protokollet endast antecknats vad som var med »*övervägande ja besvarat*». Genom min begäran om »*räkning*» blev underkunnigt och väsentligen antecknat, att *bifall* till fri körhastighet antogs i kammaren med *33 ja mot 13 nej, 6 avstående och 97 frånvarande* samt avslag å motionen om gång- och velocipedbanor å landsvägarna, vilken vunnit första lagutskottets förord år 1935, avslogs med *31 ja mot 7 nej, 6 avstående och 105 frånvarande*.

Vilket omröstningssätt är reaktionärt diktatoriskt och vilket är klart demokratiskt?¹

Konstitutionsutskottet svävade också förra året i motiveringen.

¹ Se första kammarens protokoll år 1936 den 17 juni sid. 144—146 och den 27 juni sid. 8 (nederst)—9.

Det medgav, att upprensingsförfarandet är närmast avsett för smärre frågor. Men vem skall avgöra, vad som är smärre frågor? Det är väl den, som framför frågan och icke frågans vedersakare.

Vidare medgav utskottet, att upprensingsförfarandet infördes »åtminstone tills vidare» i avvaktan på det elektriskas utfall.

Det står nu bara kvar för att, såsom utskottet så riktigt uttryckte sig, »på ett bekvämt sätt träffa ett snabbt avgörande». Ja, nog är det bekvämt. Men på samma gång är det väl reaktionärt.

Slutligen föll utskottet i sitt sökande efter motiv tillbaka på, att det förmodligen icke förefanns någon utbredd önskan inom riksdagen att avskaffa upprensingsmetoden. Det må då erinras, att de flesta framsteg i världen upptagits av minoriteter, som sedan vunnit majoritet genom att auktoriteter som exempelvis konstitutionsutskottet tar saken på allvar och gör sin plikt i upplysningens tjänst. Det är väl därför utskottet är tillsatt.

Saken är kanske den, att demokratierna icke gärna ser, att samtid och eftervärld kan konstatera, hur var och en röstad och hur liten majoriteten varit i följd av stark minoritet eller talrik frånvaro.

Vid kammarens sista möte den 27 juni 1936 påkallades av mig såsom ålderspresident skydd — liksom i aktiebolagslagen och folkförbundet — även i riksdagen för minoriteterna bl. a. genom att vid begärd omröstning förunnas omedelbart besked om styrkeförhållandet med avskaffande av »den sentida, onödiga, oventenskapliga, konturlösa, demoraliserande upprensningen såsom det normala omröstningsförfarandet».

Utskottets utlåtande år 1936 är därför, såvitt jag förstår, ytterligare ett varsel om *demokratiens väg med hyenden under kraven på diktatur*.

*

Det hemställas,

att riksdagen med upphävande av bestämmelsen om upprensning vid voteringar inom riksdagens kamrar ville besluta:

1) att i § 11 i reglementariska föreskrifter för riksdagen vidtagas följande ändringar, nämligen

att 2 mom. utgår,

att 3 mom. erhåller följande förändrade lydelse:

»2:o. Omröstning sker medelst omröstningsapparat eller, där denna ej kan begagnas, medelst namnupprop.

Efter varje omröstning skall till protokollet antecknas omröstningsapparatens upplysningar om antalen »ja», »nej», »avstår» och »frånvarande». Om vid den slutliga voteringen i visst ärende sist vid voteringspropositionens godkännande begäran därom framställes av minst $\frac{1}{10}$ av kammarens ledamöter, skall i det tryckta protokollet jämväl antecknas, huru varje ledamot röstat»,

samt att 4 och 5 mom. erhålla ordningsnumren 3 och 4;

2) att alla 4 siffrorna i omröstningstavlans tillkännagivande, och således även de frånvarandes antal, skola protokollföras.

Stockholm den 24 januari 1937.

Carl Lindhagen.

I motionens syfte instämmer:

Sam Larsson.
